

FIATALOK MŰHELYE

A KÖZÉPISKOLÁSOK MŰVÉSZETI VETÉLKEDŐJE MŰFORDÍTÁSI VERSENYÉNEK ANYAGÁBÓL

STROSSMAYER

DAVID ALBAHARI

Úgy nyílik a nap, mint a szardíniásdoboz. Josip Strossmayer azon a sétányon lépdél, amelyet majd róla neveznek el. Ősz van, majdnem őszi, és a szél úgy folyik, mint az olaj. A világ másik felén hajnalhasadáskor egy fiatal néger óvatosan kikandikál a sárga és piros levelek mögül, s figyeli a füstöt, amely egy ismeretlen ház kéményéből száll. Ezek után szédületes gyorsasággal játszódnak le a dolgok: törbe csalva megölnék egy gauchót; a szomszéd kuttyája vonítani kezd, amint meglátja a holdat; a japán császár kimonója ujjába köhög; Londoban pokolgép robban; két finn a rénszarvashoz lép, és a fülébe sűg, először a balba, majd a jobba; Peter Handke felhörpinti szimpla feketéjét a klagenfurti vasútállomás éttermében; a Moszkva Szálló harmadik emeleti szobájában utcai zaj ébreszti a vendéget; Jovan Sterija Popović azt álmodja, hogy álmodik; Lisszabonban a lány, aki lehajol, hogy megigazítsa a harisnyáját, pénzérmét vesz észre a tócsában; a prágai Sámuel rabbi a Talmud felett haldoklik, és homloka a házassági szerződés leírt szabályain koppan. Ljiljana viszont megőrzi nyugalmát: a baba abbahagyja a szopást, és arcával a mellbimbón álomba merül. A sapkácska az orrára csúszik, a keze a háziköntös szélét szorongatja. A gézfüggönnyel elfedett ágyikó valószerűtlenül fehér. Strossmayer úgyszintén élvezi ágyneműje fehérségét, a kikeményített lepedő halk ropogását. A sétányon, magasan a város felett, ő a szlávok vallási egységéről elmélkedik. Ljiljana viszont megőrzi nyugalmát: a szavak többé nem izgatják, talán sohasem izgatták, a beszéd pusztá pirotechnika, időzített bomba, amelyet saját magának állít be az ember. Ez ellen nem lehet kifogást emelni. A szálak, amelyek összefogják a világmindenséget, valójában azok, amelyek szét is választják, nemde? A réten kisfiúk futballoznak, kislányok szendvicset és főtt tojást esznek. A labda nyöszörög a nap hevétől és a rúgásoktól. A tóban kacsák lubickolnak. Rómában Strossmayer három órán át a pápa csalhatatlansága ellen érvelt; a szája kiszáradt, akárcsak a pápának és a többi püspöknek. Egy ránc vésődik a homlok közepébe, mély, vörös, mint egy sebhely. Ljiljana

viszont megőrzi nyugalját: a teste meleg, a lélegzete egyenletes, a lábkörme rózsaszínű. Hirtelen felkel, a haja utánalendül és csak az ajtónál éri utol, hozzáragad az arcához és az ajkához. A világ valójában nem mutatkozik mindenkinek egyformán. Az ablak hol kinyílik, hol becsukódik, mint amikor huzat van. A szoba be van sötétítve, de a víz csillog a pohárban. A cipők az ágy alatt vannak, egyik a másik mellett, a sarkok egyformára kopva, a pertlik kioldva. A markában tarthatná valaki azt a gyereket, olyan könnyű, olyan simulékony. Az utca végén a test megremeg az erőfeszítéstől, a feszült hátán szorosan simul a kabát, majd ismét a világ elvesztésének érzése támad, amikor a kucsma lecsúszik a szemöldökig. Strossmayer tudja, miről van szó, ismerős neki a csúszásnak ez a pillanata, a világok közötti *átcsuszamlás*, hányszor is rakott borogatást a homlokára, kengette ecettel magát, ivott teát. De létezik a hely teljesen tiszta képe a nyugodt felszínű tó tükrén, meg a visszhang a kanyonban, a ház mögötti nyírfa leveleinek rezgése, a túlevelű fák illata, amely puha és éles egy időben; a homok, amely sötétedik a víztől; az ujj, amely megérinti a szemöldököt, majd a halántékot; a madár, amely a tükörbe néz, a harisnya suhogása, a szövet hámlása, a düh a torokban, a dugó a szívben, a borotvapamacs tele beszáradt szappannal; a szemüveg, amely leesik a betonra; a terrazzóra, úgy, hogy az üvegszilánkok a márványmozaik részévé válnak kibogozhatatlan szimmetriaként. Ljiljana viszont megőrzi nyugalját: ősz van, kezdődnek az esőzések, ő pedig kedveli az esőkabátokat. A köpönyegsor a szekrényben úgy fest, mint egy szélet szivárvány. Már csak ha az övekre néz az ember, előnheti a melegség. Strossmayer az ablak előtt áll. Kintről az utcáról nézve, alakja nyugalmat, higgadságot tükröz, meg bizonyos távolságot az összes földi dologtól. De ő mégis ismeri a szenvedélyt, ismeri annak hatásfokát, tud kapni, tud adni, tud hang és betű nélkül közölni. Így keletkeznek a katedrálisok, a zsinagógák, a kolostorok és a függőkertek. A felemelkedés a leereszkedés fordítottja: aki ezt belátja, nem fog szenvedni. Ketten, akik a lábát viszik, megállnak, leeresztik, leülnek rá. Az egyforma nagyságú kis üvegek nem érik meg ugyanazt a sorsot. Kettő a fűvön van, kettő a parton, egy a csónakban, három a rózsza alatt. Strossmayer nem hisz a véletlenben, minden összefüggésben van valamivel; a tudásunk korlátolt, nem pedig maga a világ. A kavics morzsolódik és szétmállik a víz kotyogásához hasonló hanggal. Ljiljana viszont megőrzi nyugalját: a postás aláírására nyújtja a füzetét, ő pedig úgy fogja meg, mintha örökké a kezében tartotta volna. Strossmayer feltöri a pecsétet, de nem veszi ki a levelet a borítékból; a tartalma nem fogja meglepni, lehet, hogy ő maga is részt vett az összeállításban. Valami másról van szó: a szellőcske, amely hirtelen feltámad a fű hegyéről; alkony a völgyben; kopogás az ablakokon, amelyet senki sem tud megmagyarázni; hívó szó az erdőből; a hó csikorgása a teher alatt, önmagad alatt. A nyelvnek mint a folyondárral benőtt fatörzsnek többé nincs semmilyen ereje. A serpenyőmérleg nyelvcskéje ugyancsak megmozdult. A konyha ugyanolyan, mint régen, attól függetlenül, hogy az összes tárgy helyet változtatott. A hagymavágó fakés nyele

megsötétült a használattól, a tenyerek izzadságától és néhány könnyecseptől. A másik oldalon a tükörben egy kislány. Összeráncolja homlokát, mosolyog, vigyorog. A hajában lévő fésű aranyos szegélyű, a térdharisnyája szív- és lóheremintákkal van díszítve. A here négylevelű. Strossmayer hosszú éveken át őrizte legjobb osztálytársának herbáriumát; a szalagok elvékonyodtak az örökös kötözgetéstől; egyes növények porrá váltak vagy tovább porladtak a papír minden rezdülésére. Különbözik is, véli Strossmayer, a szeretet nem elegendő, a jelentősebb szerep a szlávok vallási egyesítésének jut. Hiszen nem színpad az egész világ? – ahogy mondta az a nagy költő, ügyesen összeállított verseivel. Ljiljana viszont megőrzi nyugalmát: az ágyúdörrenés, amely a delet jelzi, minden alkalommal visszahozza neki a valóságba vetett bizonyosságot, de olykor egy kicsit kevesebb valószerúséget kíván, csak a dörgést, de a delet már nem, szeretne szétfolyni, arc nélkül, melltartó nélkül a csillag nélküli, derült ég alatt. Hétszer látogatott Strossmayer Szerbiába, és tisztán emlékszik minden érkezésre. Egyszer megérintett egy márványt, amely majdnem olyan rózsaszínű volt, mint az emberhús. Az árnyékok lógtak a bejárat felett, mint az ágynemű. A porszemek tolongtak a fénysávban. A kocsni előtti tócsában a hold gömbölyded arca tükröződött. A valóság fénykép, semmi egyéb. Visszfény. A gyerek széttárt karokkal, remegő térdekkel jár; a cowboyok ledöntik a borjúkat, fölējük tartják a bélyegzővasat; a busmanok hallgatnak; a föníciaiak kegyetlen önbizalommal szállnak tengerre; a kínaiak feltalálják a puskaport; a cipészek céheket alapítanak; a szigetlakók szoronganak a szárazföldön; az angoloknak oroszlánrészüik van a teakereskedelemben; az amerikaiak hízásra hajlamosak. Öregségére Strossmayer mind sűrűbben gombolja be kabátja felső gombját, zsebre rakja kezét. Valamikor órák hosszát a verebeket figyeli. Egy időben három különböző naplót vezet; mindhárom titkosnak nyilvánítja, és a hidegtől vacogva, egy novemberi éjszakán elégeti őket a kandallóban. A lapok becsavarodnak, betekerednek mint ahogy az ő szíve is. Elfelejtette mi a szenvedély, de az egyesítés gondolata nem hagyja el. Órákon át egy helyben ülhetne, ha kissé melegebb harisnyája lenne. Ljiljana viszont megőrzi nyugalmát; egyszer jósnőhöz ment, aki babszemeket rakosgatva betegséget jövendölt neki; egyszer az utcán egy idegen férfi virágot ajándékozott neki; egyszer az étteremben hallotta, hogy egy halk csattanással kinyílt a harisnyatartója, és érezte, ahogyan a harisnyája lecsúszik a combján. Az élet ugrások, repedések sorozata, a feledések szakadékainak egymásutánja, nemde? Senki sem hisz már azokban az egyenes vonalakban, amelyek a látóhatárt döfködik. Az ököl úgy közeledik az asztalhoz, mintha nem is ököl lenne, hanem repülő. Ismeretes a kecskék keményfejűsége, a szamarak türelmessége, a macskák önfejűsége, a krokodilusok galádsága. Azok a szavak, melyek o vagy ó betűt tartalmaznak, teljesen nyitottak vagy teljesen zártak: az *otthon* például és a *kór*; a *torok* meg a *koporsó*. Strossmayer tudja, hogy az idő nem létezik. A parkban ül a padon, és vár, egészen addig, amíg a világ meg nem szűnik. Nem biztos abban, hogy teljesen megértette korát, de tudja, hogy kora nem értette meg őt, és valami

azt is sugallja neki, hogy a jövőben, eltűnése után, még kevésbé értik meg. Valamely szavak melegítik a szívet, mások pedig örök jégpáncélba zárják, ez a teljes igazság, nemde? A havon mutatkozó vadnyomok a veremhez vezetnek, ahol a szétszórt toll keveredik a vércseppekkel. Az orrcimpák tágulnak a szűrős szagtól, az ajkak megvonaglanak, a szemek összeszűkülnek. Az egész arc olyan, mint egy szakadozott pókháló. A beszéd mindig dadogás. A csontot először figyelmesen megtörlik levelekkel és fűvel, majd hamuba forgatják, és felakasztják a legmagasabb ágra. A sétatér üres, s így Strossmayer lazíthat, kinyújtja lábát, hátraveti kezét, nyújtózkodik. Ljiljana viszont megőrzi nyugalmát: a gyermek selyemhajának olyan az íze, amit nem lehet leírni. Gyengéden huzigálja ajkával a tincseket. Hajnalban Strossmayer végre álomba merül. Nincsenek angyalok, s nincs mennyei harangszó sem: egyedül van a réten; körülötte ismeretlen virágok és kövér bogarak; a felhők átlátszó fonalakon függnek; mezítláb van és éhes; a mezei pacsirta fejfelé zuhan; a szívóra ver a zsebében. Lehet, hogy még egyszer előlről kell kezdeni? Strossmayer hanyatt, ébren fekszik az ágyban, és próbál nem lélegezni. Fáradt, és ez az érzés soha többé nem hagyja el. Nem fontos a kopogás, az ajtónak egyszer muszáj kitárulnia, nemde? Ljiljana viszont ezt nem tudja.

ALMÁSY Csilla fordítása

NYARALÁS DÉLEN

IVO ANDRIĆ

Amikor az osztrák Alfred Norges és felesége, Anna megérkezett a kis tenger melléki városkába, nehéz, párás levegő és sok apró kellemetlenség várta őket. Minden olyan taszító és durva volt. A poggyászhordó embertől kezdve, aki mikor megkapta a pénzét, még annyit sem mondott, hogy köszönöm, egészen a beteges házinéniig, aki minden kérdésre leengedett karral és vállrándítással felelt. A szobában nehéz volt a levegő, és fojtó sötét uralkodott, mert a zöld ablakredőket becsukogatták. A legrosszabb az volt, hogy nem volt víz. Kiszáradt a vízvezeték. Víz helyett a kis mosdó feletti csap csupán sikolyra emlékeztető hangokat engedett ki magából. A házinéni hűvösen bizonygatta nekik, hogy a víz hajnaltájt jön meg, és egy-két óráig folyik; olyankor kell összegyűjteni. A levegőben és a szoba tárgyain érezni lehetett az áporodott szagot.

A professzor figyelte a feleségét, amint kipakolta a holmijukat a bőröndből, de magában azt kívánta, bárcsak elmenekülhetne valamerre messze, bárhova,